
Herstelgericht werken binnen gemeenschapsinstelling De Kempen

- Een korte samenvatting -

Inleiding

Binnen GI De Kempen was er voor 2007 geen uitgesproken visie op herstelgericht werken. Het spreken over en handelen naar een sanctioneringsbeleid impliceert het durven nadenken over herstel en hoe dit omzetten naar een praktijk van herstelgericht werken. We kunnen de concepten van 'straf' en 'herstel' niet los van elkaar denken; het betreft geen óf-óf-, doch veeleer een én-én-kwestie.

Missie Gemeenschapsinstellingen

De missie van de gemeenschapsinstellingen is om binnen een geïntegreerd welzijnsbeleid garant te staan om jongeren voor wie vrijheidsinperking en een structurerend aanbod noodzakelijk is, regionaal een kwaliteitsvolle pedagogische en subsidiaire hulpverlening te bieden om hen een beter toekomstperspectief te geven in de samenleving.

Naast het sanctioneren en begrenzen zijn preventie en herstel belangrijke missies binnen onze werking. Bij conflictsituaties waarbij naast het veroorzaken van schade ook een voor de gemeenschapsinstelling belangrijke (pedagogische) norm overschreden wordt, zal sanctioneren noodzakelijk zijn als leermoment voor de jongere, wat echter niet betekent dat herstelgericht werken tijdens en/of na de sanctie onmogelijk is.

Visie op herstel

Toegepast op herstel zien we leren als een continuüm waarbij het aanleren van een maatschappelijke norm de minimum verwachting is. Ons uiteindelijke doel is om de jongere tot betekenisgeving en betekenisuitwisseling te laten komen. Wij vinden het nemen van verantwoordelijkheid voor de eigen acties hierin zeer belangrijk. Daarom streven we naar het vergroten van het inzicht en begrip in zichzelf en (de gevolgen) voor het slachtoffer, om zo te komen tot een gedragsverandering.

1. De 4 stadia in het herstelproces

Een herstelproces zoals door Hargrave (1992) omschreven bestaat uit vier stadia. Vertaald naar de praktijk van het herstelgericht werken binnen de context van de GI:

- inzicht
- begrip
- de mogelijkheid geven tot compensatie
- de act van het herstel

Deze stadia mogen niet begrepen worden als fasen, waarin de ene voorafgaat aan de andere. In een herstelproces bewegen alle verschillende betrokken partijen namelijk vaak heen en weer tussen deze stadia. Het kan dus dat iemand soms blijft hangen in een bepaald stadium of zelfs één of meerdere stapje(s) terugzet.

Elke partij vertrekt vanuit het eerste stadium waarin men probeert tot inzicht te komen. Of iedere partij elk stadium doorloopt en uiteindelijk tot een daadwerkelijk herstel kan komen, verschilt van persoon tot persoon. Onze blik dient eerder gericht te zijn op het proces, dan wel op het uiteindelijke resultaat van dit proces. Wij streven naar het feit dát ieder het proces op zijn minst aangaat.

2. Herstelgericht werken met de dader

2.1 Externe conflicten (de feiten)

Basaal aanbod

Uit de keuze méér herstelgericht te gaan werken vloeit voort dat we werk moeten maken van het systematisch inbouwen van de plaats van de dader en het slachtoffer.

We proberen steeds een 'herstelgerichte bril' opzetten. Concreet betekent dit een open houding om – binnen bepaalde grenzen en afspraken - te praten over feiten als een conflict tussen dader, slachtoffer en de samenleving.

Specifiek aanbod

Afhankelijk van de mogelijkheden van de jongere en de vraag van de verwijzer kan het specifieke aanbod - gestuurd vanuit de cliëntbespreking - ingeschakeld worden en aldus opgenomen in het handelingsplan. Het specifieke aanbod is zeer divers en kan individueel (via de verschillende HCA-diensten) of in groep ('Slachtoffer In Beeld – Minderjarigen', 'Over grenzen' en 'Omgaan met agressie'). Binnen het herstelgerichte specifieke aanbod m.b.t. externe conflicten zijn vrijwilligheid en vertrouwelijkheid binnen bepaalde grenzen gegarandeerd.

2.2 Interne conflicten

'Interne conflicten' betreffen geschillen tussen jongeren onderling of tussen een jongere en een begeleider. Elke partij moet zich verantwoordelijk tonen door bereid te zijn om het herstelproces op zijn minst al aan te gaan.

Basaal aanbod

Ook hier bestaat het basale aanbod voornamelijk uit het hanteren van een herstelgerichte bril. Hierbij is het vooral belangrijk om niet alleen naar het aandeel van de dader te kijken, maar ook naar de positie en de beleving van het slachtoffer. Een snelle opstart van het herstelproces is bij interne conflicten erg belangrijk aangezien dader en slachtoffer al snel terug met elkaar geconfronteerd worden. Hierbij is de tussenkomst van een niet-betrokken bemiddelaar essentieel.

Specifiek aanbod

Wanneer bij een bepaalde jongere een continuüm aan conflicten wordt vastgesteld, kan het specifieke aanbod opgestart worden. Dit kan individueel of in groep, door interne personeelsleden (vb: leefgroep, Psycho-sociale team, campusverantwoordelijken,...) en/of externe diensten (vb: externe therapeut, JAC, outreach,...).

Concrete uitwerking

Als eerste stap zien we het implementeren en consolideren van stadia 1 en 2. We zien immers dat tijdens afzonderingen nu al rond deze stadia gewerkt wordt. Stadia 3 en 4 is geen expliciete verwachting, maar dit neemt niet weg dat wanneer alle partijen bereid zijn om tot herstel over te gaan, we dit ook doen.

- *Stadium 1: inzicht*

Tijdens het stadium van 'inzicht' kijkt elke partij terug naar het conflict en tracht te verwoorden wat er zich heeft afgespeeld. Doorheen de afzondering krijgt de jongere verschillende hersteltaken aangeboden. Deze taken kennen een opbouw die de 4 stadia volgen. Een begeleider van de afzonderingsleefgroep overloopt, als neutrale partij, de gemaakte taken samen met de jongere en nodigt hem uit tot verdere reflectie waar nodig.

- *Stadium 2: begrip*

Tijdens het stadium van 'begrip' staat men stil bij 'het waarom' van het conflict. Naar de dader toe trachten wij het directe slachtoffer in beeld te brengen, alsook de gevolgen van zijn daden naar mogelijke indirecte slachtoffers toe. Belangrijk is dat er niet te snel overgeschakeld wordt naar gesprekken rond dit thema, maar dat er eerst voldoende tijd besteed wordt aan het eerste stadium.

Er wordt in dit stadium gebruik gemaakt van vragen rond de beleving van het slachtoffer en de gevolgen die het slachtoffer – en de omgeving – ondervonden hebben.

- *Einde afzondering*

Op het einde van de afzondering vindt er een gesprek plaats. Enerzijds is dit bedoeld om de haalbaarheid van een terugkeer naar de leefgroep in te schatten. Anderzijds ook om het 'herstelproces' dat de jongere doormaakte te bespreken. Tot welke inzichten kwam de jongere? Heeft de jongere notie van de gevolgen van zijn acties (voor zichzelf, de leefgroep, slachtoffer, familie, ...)? De jongere toont op deze manier dat hij weet hoe en waarom hij in de fout ging. Op deze basis kunnen er vervolgens afspraken gemaakt worden hoe dit in de toekomst te vermijden en kan eventueel een herstelgerichte actie plaatsvinden.

3. Herstelgericht werken met het slachtoffer

Jongere als slachtoffer

We kiezen het juiste moment om even stil te staan bij de beleving van het slachtoffer. Als basis voor het gesprek is er een belevingstaak voorzien, gebaseerd op het ABC-schema en GALG-model. De begeleider gaat tijdens een reflectiegesprek dieper in op de antwoorden. Op het einde van de reflectie wordt gevraagd of het slachtoffer open staat voor of nood heeft aan herstel, alsook wat er van dit gesprek mag gebruikt worden in het herstelgericht werken met de dader.

Personeelslid als slachtoffer

In eerste instantie schenken we de nodige aandacht aan het slachtoffer en knopen we een gesprek aan. Ook het TEST-team wordt eventueel ingeschakeld. Vervolgens kan het personeelslid – indien hij/zij dit wenst – in gesprek gaan met de jongere tijdens een situeringgesprek of op een ander (in)formeel moment.

Indirecte slachtoffers

Hieronder verstaan we indirecte betrokken derden die ook schade leden. Bijvoorbeeld: een team dat moet verder werken met een jongen die ze niet meer vertrouwen, ouders of bredere context, jongens die gefrustreerd zijn omdat hun sportactiviteit onderbroken wordt, lessen die niet kunnen doorgaan, mensen die langer op dienst moeten blijven, gesprekken die moeten verzet worden,...

Deze gevolgen kunnen niet allemaal bevraagd worden, maar als multidisciplinair team proberen we aandacht te hebben voor het perspectief van alle betrokkenen. Dit wordt soms rechtstreeks bevraagd, op andere momenten wordt dit op een symbolisch manier in proces gebracht.